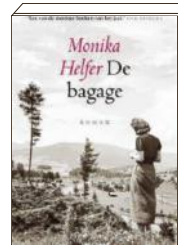

Een **Alpendorp** in 1910, gefotografeerd door Bruno Reiffenstein.

Monika Helfer: De bagage. (Die Bagage). Vert. Ralph Aarnout.
Nieuw Amsterdam, 160 blz. € 20,-
●●●●●

FOTO IMAGNO/GETTY IMAGES

In de oorlog sloeg het hele dorp op hol

MONIKA HELFER In haar nieuwe roman weet deze bekroonde Oostenrijkse schrijfster met weinig woorden verborgen leed en ingehouden emoties beklemmend uit te drukken.

Door onze redacteur **Michel Krielaars**

In een samenleving die geen woorden kent voor 'ik hou van jou', overheersen frustratie en onderdrukt verlangen. Over zo'n gespannen wereld gaat *De bagage*, de nieuwe roman van de Oostenrijkse schrijfster Monika Helfer (1947).

Het boek, dat dit jaar op de shortlist van de Österreichische Buchpreis staat, speelt zich af in een boerendorp tijdens de Eerste Wereldoorlog. Het dagelijks bestaan draait er vooral om eten en overleven. Liefde en plezier zijn iets voor in de grote stad. Zo is het al eeuwen. Vandaar dat het lokale dialect geen woorden kent voor 'houden van'. De taal is er zo koud als de strenge winters.

Helfer is een geweldige schrijver, die met weinig woorden verborgen leed en ingehouden emoties beklemmend weet uit te drukken. In dat opzicht lijkt ze op haar in oktober overleden landgenote Lida Winiewicz, die het boerenleven in haar roman *Vragen deed je niet* even aangrijpend neerzette.

De hoofdpersonen in *De bagage* zijn de leden van een arm boerengezin dat aan de voet van de berg woont. Ze worden 'de bagage' genoemd, omdat de vader en grootvader van de man des huizes, Josef, lastdragers waren.

De knappe, intelligente, maar norske Josef is getrouwd met de mooie Maria. Iedere man in het dorp begeert haar heimelijk. Maar ze is van Josef en dat weten ze, want in hun archaïsche wereld behoort een vrouw nu eenmaal haar man toe.

Aan het begin van het boek is de oorlog net achter de rug. Josef en Maria hebben vijf kinderen, drie zoons en twee dochters. De jongste, de peuter Grete, wordt door haar vader genegeerd, omdat hij, zonder dat uit te spreken, vermoedt dat Maria hem bedrogen heeft terwijl hij aan het front vocht. Het gif is daarmee meteen gezaaid.

Het relaas wordt verteld door de vol-

wassen dochter van Grete, een kunstenaar die in de grote stad woont en haar familiegeschiedenis probeert te reconstrueren. Zo zegt ze: 'Herinneringen zijn in wezen een vreselijke wirwar. Pas als je er een drama van maakt, ontstaat er orde.' En even verderop: 'We hebben nooit iets bijzonders willen zijn. Mijn grootmoeder wilde dat ook niet. En toch waren we bijzonder. Ik heb me kapotgeschaamd.'

Potloodtekening

Om die orde in haar familiegeschiedenis aan te brengen en haar schaamte te benoemen zet ze haar lezers op de eerste bladzijde van de roman aan om met potlood een idyllische tekening te maken van een vrouw die voor haar huis aan de voet van een berg de was ophangt. Ze wil dat haar gezin er net zo schoon bijloopt als de gezinnen in de stad. Vaak dragen ze witte kleren, terwijl de anderen in het dorp dat nooit doen.

Alleen al hieruit spreekt het verlangen van Maria naar een beter leven. Maar dan onderbreekt de vertelster haar inleiding met de zin: 'De werkelijkheid waait de tekening binnen, koud en meedogenloos, zelfs de zeep raakt op.' En daarmee is de toon van onveranderlijkheid gezet.

De vertelster schakelt nu terug in de tijd, naar nog voordat Grete was verwekt. Het is september 1914 en Maria hangt de was weer eens op als de postbode aan de deur komt met een brief waarin Josef voor het leger wordt opgeroepen. Voordat hij vertrekt vraagt hij de burgemeester om op zijn vrouw en kinderen te passen. Op een dag vraagt deze Maria mee naar de stad. Daar wordt een veemarkt gehouden, waar iedereen op zijn paasbest gekleed gaat. Op weg daarheen, op de bok van zijn rijtuig, schurkt de burgemeester tegen Maria aan. Zij houdt hem echter beleefd van zich af.

Hoe anders reageert ze als ze op de markt, terwijl de burgemeester even weg

is voor zijn zaakjes, aan de praat raakt met een vrolijke Duitser, Georg genaamd. Hij flirt met haar en zoekt haar later een paar keer thuis op. Ineens is ze verliefd, zoals ze dat nooit op Josef is geweest. Ze valt op Georgs levenslust, die bij haarzelf al jaren geleden is gedempt. Dankzij hem leeft ze weer. Ineens snap je waarom ze zich aan het begin van het boek, als ze dertig is, afvraagt hoe oud ze zal worden. Alsof ze toen vooral snakte naar het einde.

En dan grijpt de vertelster weer in en lees je dat Maria toen tegen zichzelf zei dat ze flink moest zijn om Georg te weerstaan. Het is een advies dat ze ook van haar eigen moeder kreeg, toen ze 'de hand aan zichzelf had geslagen'. Meer kom je niet te weten, maar je begrijpt het meteen en huivert.

Het zijn precies zulke geheimzinnigheden over Maria's gevoelsleven die *De bagage* zo aangrijpend maken. Wie is ze, wat voelt ze, wat wil ze. Je vraagt het je voortdurend af om soms met kleine beetjes antwoorden te worden bediend. Zoals op het moment dat Georg voorgoed afscheid van haar neemt en ze instort. Ze zuipt zich dan halfdood, alsof ze ineens beseft dat haar laatste kans op geluk haar is ontnomen.

Kennishiaten

De hiaten in de kennis van de vertelster worden opgevuld door de zuster van haar moeder, tante Kathe, die inmiddels in de negentig is. Zij vertelt haar niet dat ze heeft gezien dat Maria en Georg elkaar bij dat afscheid kusten. En daarmee bereikt de roman een nieuwe dimensie: die van de haat en de jaloezie.

Die negatieve menselijke eigenschappen dringen zich op nadat Josef een paar keer met verlof is geweest en Maria een dikke buik krijgt. Van wie, dat is voor iedereen duidelijk. Niet van haar uitgeputte Josef, maar van die vrolijke Duitser. Eerst komt de pastoor langs die haar een

Ineens krijgt de roman een nieuwe dimensie: die van de haat en de jaloezie